סירוגו מתוכו מטה סירוגה מעל גבה מיתיבי (א) [א]כלי עץ מאימתי מקבלין טומאה המטה והעריסה (ב)משישופם בעור הדג ואי מטה מסורגת (ג)(היא) מעל גבה למה לי שיפת עור הדג אלא הא והא מתוכו מטה אעולי ואפוקי בבזיוני דרגש אעולי ואפוקי באבקתא (ד)אמר ר' יעקב אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כרשב"ג (ה)אמר רבי יעקב בר אמי [ב]מטה שנקליטיה יוצאין זוקפה ודיו: **מתני'** [ג]ומוציא למלחמת הרשות על פי בית דין של שבעים ואחד [ד]ופורץ (ו)לעשות לו דרך ואין ממחה בידו (ז)[ה]דרך המלך אין לו שיעור [ו]וכל העם בוזזין ונותנין לו והוא נוטל חלק בראש: **גמ'** תנינא חדא זימנא אין (ח)מוציאין למלחמת הרשות אלא ע"פ ב"ד של שבעים ואחד איידי דתנא כל מילי דמלך תנא נמי (א) מוציאין למלחמת הרשות אמר רב יהודה אמר שמואל [ז]כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו רב אמר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם שנאמר [1]שום תשים עליך מלך (ט)שתהא אימתו עליך כתנאי ר' יוסי אומר [י]כל האמור בפרשת מלך מלך מותר בו ר' יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם שנאמר שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך וכן היה רבי יהודה אומר ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה רבי (כ)נהוראי אומר לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן שנאמר [2]ואמרת אשימה עלי מלך וגו' (ל)תניא ר"א אומר זקנים שבדור כהוגן שאלו שנאמר [3]תנה לנו מלך לשפטנו אבל עמי הארץ שבהן קלקלו שנאמר [4]והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו (מ)תניא רבי יוסי אומר [ח]שלש מצות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה ואיני יודע איזה מהן תחילה כשהוא אומר [5]כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק הוי אומר (נ)להעמיד להם מלך תחילה ואין כסא אלא מלך שנאמר [6]וישב שלמה על כסא ה' למלך ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחלה או להכרית זרעו של עמלק תחלה כשהוא אומר [7]והניח לכם מכל אויביכם וגו' והיה המקום אשר יבחר ה' וגו' הוי אומר [ט]להכרית זרעו של עמלק תחלה וכן בדוד הוא אומר [8]ויהי כי ישב המלך דוד בביתו וה' הניח לו מסביב וכתיב [9]ויאמר המלך אל נתן הנביא ראה נא אנכי יושב בבית ארזים וגו' אמר ריש לקיש בתחילה מלך שלמה על העליונים שנאמר [6]וישב שלמה על כסא ה' ולבסוף מלך על התחתונים שנאמר [10]כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה (ס)רב ושמואל חד אמר תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי הוו יתבו וכשם שמלך על תפסח ועל עזה כך מלך על כל העולם כולו ולבסוף לא מלך אלא על ישראל שנאמר [11]אני קהלת הייתי מלך על ישראל וגו' ולבסוף לא מלך אלא על ירושלים שנאמר [12]דברי קהלת בן דוד מלך בירושלים ולבסוף לא מלך אלא על מטתו שנאמר [13]הנה מטתו שלשלמה וגו' ולבסוף לא מלך אלא על מקלו שנאמר [14]זה היה חלקי מכל עמלי (ע)רב ושמואל חד אמר מקלו וחד אמר גונדו הדר או לא הדר רב ושמואל חד אמר הדר וחד אמר לא הדר מאן דאמר לא הדר (פ)מלך והדיוט ומאן דאמר הדר מלך והדיוט ומלך: פורץ לעשות לו דרך: ת"ר [כ]אוצרות מלכים למלך ושאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם אמר ליה אביי לרב דימי ואמרי לה לרב אחא בשלמא אוצרות מלכים למלך אורחא דמלתא אלא שאר ביזה שבוזזין מחצה למלך ומחצה לעם מנלן דכתיב

וימשחו

מלך מותר וכו'. ° תימה למה נענש אחאב על נבות כיון שלא רצה למכור לו כרמו ועוד דבפרק הכונס צאן לדיר (ב"ק דף ס.) קאמר דדוד שאל אם היה יכול להחליף גדישין של שעורין מישראל לתת בפני בהמתו (ו) וי"ל דבפרשת המלך כתיב (שמואל א ח) יקח ונתן לעבדיו ולא לעצמו ועוד י"ל דבחנם היה יכול ליקח אם היה רוצה אבל כשהיה שואל אחאב שימכרו לו תשב נבות שרשות בידו לומר לא אמכור ועי"ל דנענש לפי ששאל הכרם לעשות ע"ז דכתיב (מלכים א כא) ויהי לי לגן ירק כמו המתקדשים והמטהרים אל הגנות (ישעיה סו) והנקדן תירץ דאינו מותר רק בשדות הרחוקים מן העיר דלא מעלי כל כך אבל כרם נבות היה אצל היכל אחאב בשומרון ועי"ל דדוקא בשדה מקנה אבל שדה אחוזה שירש מאבותיו לא כמו שהשיב נבות חלילה לי מתתי נחלת אבותי לך (פ) אי נמי דפרשת המלך לא נאמרה רק על המלך שנמלך על כל ישראל ויהודה ואחאב לא מלך על יהודה וגם לא מלך מאת המקום:

דלי

סירוגו. קשירתו: **מתוכו.** שיש נקבים (ב) באורכותיו ותוחבין בהן ראשי רצועות התלויות בעור ועונבים ואין מרכיבין הרצועה על גבי ארוכות המטה: **סירוגה מעל גבה.** החבלים מרכיבין על ארוכות המטה מיכן ומיכן ואורג והוא סירוג: **העריסה.** עריסת תינוקות ברי"ץ: **משישופם בעור הדג.** משפשפם בעור הדג כדי להחליק הארוכות ליפותם: **למה לי שיפת עור הדג.** הלא אין יופיין ניכר שהרי מכוסות הן תמיד בראשי החבלים המסורגין על גבן: **מטה אעולי ואפוקי בבזיוניה.** כבועים ונקבים של ארוכות מכניס ומוציא ראש החבל ומסרג: **באבקתא.** לולאות התלויות בנקבי ארכובותיו ובהן מכניסין ראשי רצועות התלויות בשפת העור: **שנקליטיה יוצאין.** נקליטין שני עצים ארוכים ומעמידין אותן באמצע דופני המטה אחד מראשותיה ואחד מרגלותיה ומפוצלין הן בראשותיהן ומניחין קנה מזה לזה ועליו פורסין הכילה ויש שמחברין אותן נקליטין למטה והיינו יוצאין שמחוברין ויוצאין מן המטה ואין יכול לכפותה מפני נקליטיה: **זוקפה.** על מראשותיה או על מרגלותיה (ג) ומרכובותיה למעלה ודיו: **מתני' ופורץ.** גדרות אחרים: **לעשות לו דרך.** לשדהו ולכרמו: **חלק בראש.** חלק היפה בורר ראשון ונוטל מתנה: **גמ' בפרשת מלך.** בספר שמואל (א ח) בניכם ובנותיכם יקח וכיוצא בהם: **רב אמר לא נאמרה פרשה.** דשמואל אלא לאיים עליהם שתהא אימת מלכם עליהם אבל אינו מותר לעשות: ה"ג **רבי יהודה אומר לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם.** ולא גרס לייראם ולבהלם דהא לרבי יהודה יפה כיוונו שהרי נצטוו ישראל על כך והכי גרס לה בתוספתא [פ"ד ה"ג]: **שלש מצות.** להכי נקט שלש הללו שהן תלויות זו בזו לעשותן כסדרן כדמפרש לקמן בתחלה מלך ואחריה עמלק ואחריה בית הבחירה: **בכניסתם לארץ.** דבכולהו כתיב ירושה וישיבה וירשתה וישבת בה ואמרת אשימה עלי מלך (דברים יז) בעמלק כתיב (שם כה) והיה בהניח ה' וגו' ובבנין בית הבחירה כתיב (שם יב) ועברתם את הירדן וישבתם בארץ וגו' והדר כתיב והיה המקום וגו': **לא נאמרה פרשה זו.** דשום תשים עליך מלך משום מצוה אלא כנגד תרעומתם שגלוי לפניו שעתידים להתרעם על כך ולומר והיינו גם אנחנו ככל הגוים שנאמר ואמרת אשימה עתידין אתם לומר כן: (ד) **ר' נהוראי אמר כו'** לא גרסינן ליה בתוספתא (פ). ותדע דשינוי הוא דהא קי"ל בעירובין (דף יג:) דהוא רבי נחמיה הוא רבי נהוראי (צ): **עמי הארץ קלקלו.** דאילו זקנים שאלוהו לשופטים ולרדות הסרבנים שבהם אבל עמי הארץ תלו עליו מלחמותיהם שאמרו ויצא בראשינו ונלחם את מלחמתנו (ש"א ח): **בתחילה.** קודם שנשא שלמה נשים נכריות מלך אף על עליונים: **וכשם שמלך על תפסח ועזה כך מלך על כל העולם כולו.** והכי קאמר קרא כי הוא רודה בכל עבר הנהר כמתפסח ועד עזה: **על מקלו.** שהשליכו אשמדאי מכסאו כדאמרינן במסכת גיטין (דף סח:): **גונדו.** טליתו ובסדר טהרות (כלים פרק טז מ"א) פירש רב האי מקידה של חרש (ה) ודומה לו חד אמר קודו וחד אמר מקלו (ויקרא רבה פרשה אחרי (ק)) והוא מקידה ששותה בה מים: **מלך והדיוט.** ושוב לא חזר למלכותו (ר):

וימשתו

עין משפט נר מצוה

מ א מיי' פ"ה מהלכות כלים הלכה א:

מא ב מיי' פ"ה מהל' אבל הל' יא סמג עשין מד טוי"ד סי' שפז סעיף ג:

מב ג מיי' פ"ה מהל' סנהדרין הלכה א ופ"ה מהל' מלכים הלכה ב סמג עשין קיז:

מג ד ה מיי' פ"ה מהל' מלכים הל' ג סמג עשין שם:

מד ו מיי' שם פ"ד הל' ט סמג שם:

מה ז מיי' שם הלכה א סמג עשין קטו:

מו ח ט י מיי' שם פ"א הל' א סמג עשין קיד:

מז כ מיי' שם פ"ד ה"ט:

◆

לעזי רש"י

ברי"ץ. עריסה.

◆

רבינו חננאל

קרביטיו ונופל מאליו: **אמר** ריב"ל הלכה כרשב"ג דאמר מטה שנקליטה יוצאין זוקפה ודיו מטה המיוחדת לכלים אין צריכין לכפותה: **ופורץ** לעשות לו דרך ואין ממחין בידו שדרך המלך אין לו שיעור. אמר שמואל כל האמור בפרשת המלך המלך מותר בו ר' יוחנן אמר לא נאמרה פרשה זו משפט המלך ליקח את בני ישראל ולשומם לו במרכבתו ובפרשיו ולחרוש חרישו ולקצור קצירו ולעשות כלי מלחמתו וכלי רכבו. ובנות ישראל יקח להיות לו רקחות טבחות ואופות ושדות בני ישראל וכרמיהם וזיתיהם הטובים יקח ונתן לעבדיו וזרעיהם יעשר וצאנם יתן לסריסיו ולעבדיו ובהמתם ובחוריהם הטובים וחמוריהם יקח ועשה למלאכתו ולבני ישראל אמרו ואתם תהיו לו לעבדים וזעקתם ביום ההוא מלפני מלככם אשר בחרתם לכם ולא יענה ה' אתכם ביום ההוא. אמר (לו) ר' יוחנן לא פירש להם אילו כולם שהתירם לו הקב"ה אלא לייראם ולבהלם בלבד. תניא אמר ר' יהודה ג' מצות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולבנות בית הבחירה ולהכרית זרע עמלק ואוקימנא להעמיד להם מלך ואחריו להכרית זרע עמלק ואחריהן בנין בית הבחירה א"כ למה נענש מפני שקדמה על ידן. זקנים כהוגן שאלו שנאמר ועתה שימה לנו מלך לשפטנו ועמי הארץ הן שקלקלו ואמרו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמתנו: **ענין** שלמה שנאמר עליו שמלך על העליונים שנאמר וישב שלמה על כסא ה' למלך ובסוף על התחתונים כי הוא רודה בכל עבר הנהר מתפסח ועד עזה תפסח בסוף העולם ועזה בסוף העולם וחד אמר תפסח ועזה בהדי הדדי כו'. פי' קודו קערה שאוכל בה: **ירושלמי** היה אומר זה היה חלקי מכל עמלי: והעם בוזזין ונותנין לפניו והוא נוטל חלק בראש: **ת"ר** אוצרות מלכים למלך ושאר ביזה מחצה לעם ומחצה למלך:

מסורת הש"ס

(א) נדרים ט: כלים פט"ו מ"א, (ב) [ע' תוס' חולין כה. ד"ה לפשוטין], (ג) רש"ל מ"ז, (ד) [ע' שם. מו"ק כו.], (ה) [שם ע"ש], (ו) [פסחים קי.] יבמות עו: ב"ק ס: ב"ב קי., (ז) [וכ"ב לט:], (ח) לעיל ב., (ט) [לקמן כב. וש"נ], (י) [תוספתא פ"ד ע"ש], (כ) עי' רש"ל, (ל) רש"ל מוחק תיבת תניא וגורס ר"א ברבי יוסי אומר, (מ) ס"א אידך ר' יודא אמר כו', (נ) מגילה יח., (ס) גיטין סח:, (ע) [גיטין שם ע"ש מגילה יא:], (פ) [פ"ד ה"ג], (צ) [ועי' רש"ל ד"ה ר' נהוראי], (ק) [צ"ל תנחומא אחרי או], (ר) ר"ל כעין מלכות לאשוטה שמלך על העליונים כך נדפס על גליון רש"י בגיטין סח: כגם רש"ל, (ש) ס"א ועי"ל.

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מלך וכו' תימה. קושיא זו הוא בזוהר הקדוש פ' וישב:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' תנא נמי מוציא למלחמה: (ב) רש"י ד"ה מתוכו שיש נקבים בארוכותיו ותוחבין: (ג) ד"ה זוקפה וכו' על מרגלותיה וארוכותיה למעלה ודיו: (ד) ד"ה רבי נחמיה אומר כו' לא גרסינן ליה בתוספתא: (ה) ד"ה גונדו וכו' של חרש וגורס לו חד אמר מקודו וחד אמר: (ו) תוס' ד"ה מלך וכו' בפני בהמתו ולשלם להם גדישין של עדשי' דפלשתי' וי"ל דבפרשת:

◆

מוסף רש"י

הובא בסוף המסכת.

◆

תורה אור השלם

1. שום תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו
2. כִּי תָבֹא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ וִירִשְׁתָּהּ וְיָשַׁבְתָּה בָּהּ וְאָמַרְתָּ אָשִׂימָה עָלַי מֶלֶךְ כְּכָל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סְבִיבֹתָי: דברים יז יד
3. וַיֵּרַע הַדָּבָר בְּעֵינֵי שְׁמוּאֵל כַּאֲשֶׁר אָמְרוּ תְּנָה לָּנוּ מֶלֶךְ לְשָׁפְטֵנוּ וַיִּתְפַּלֵּל שְׁמוּאֵל אֶל יְיָ: שמואל א ח ו
4. וְהָיִינוּ גַם אֲנַחְנוּ כְּכָל הַגּוֹיִם וּשְׁפָטָנוּ מַלְכֵּנוּ וְיָצָא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת מִלְחֲמֹתֵנוּ: שמואל א ח כ
5. וַיֹּאמֶר כִּי יָד עַל כֵּס יָהּ מִלְחָמָה לַייָ בַּעֲמָלֵק מִדֹּר דֹּר: שמות יז טז
6. וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כִּסֵּא יְיָ לְמֶלֶךְ תַּחַת דָּוִיד אָבִיו וַיַּצְלַח וַיִּשְׁמְעוּ אֵלָיו כָּל יִשְׂרָאֵל: דברי הימים א כט כג
7. וַעֲבַרְתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וִישַׁבְתֶּם בָּאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מַנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וִישַׁבְתֶּם בֶּטַח: וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשַׁכֵּן שְׁמוֹ שָׁם שָׁמָּה תָבִיאוּ אֵת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם עוֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וּתְרֻמַת יֶדְכֶם וְכֹל מִבְחַר נִדְרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְּרוּ לַייָ: דברים יב י-יא
8. וַיְהִי כִּי יָשַׁב הַמֶּלֶךְ בְּבֵיתוֹ וַייָ הֵנִיחַ לוֹ מִסָּבִיב מִכָּל אֹיְבָיו: שמואל ב ז א
9. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנָּבִיא רְאֵה נָא אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּבֵית אֲרָזִים וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים יֹשֵׁב בְּתוֹךְ הַיְרִיעָה: שמואל ב ז ב
10. כִּי הוּא רֹדֶה בְּכָל עֵבֶר הַנָּהָר מִתִּפְסַח וְעַד עַזָּה בְּכָל מַלְכֵי עֵבֶר הַנָּהָר וְשָׁלוֹם הָיָה לוֹ מִכָּל עֲבָרָיו מִסָּבִיב: מלכים א ה ד
11. אֲנִי קֹהֶלֶת הָיִיתִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּירוּשָׁלָםִ: קהלת א יב
12. דִּבְרֵי קֹהֶלֶת בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלָםִ: קהלת א א
13. הִנֵּה מִטָּתוֹ שֶׁלִּשְׁלֹמֹה שִׁשִּׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: שיר השירים ג ז
14. וְכֹל אֲשֶׁר שָׁאֲלוּ עֵינַי לֹא אָצַלְתִּי מֵהֶם לֹא מָנַעְתִּי אֶת לִבִּי מִכָּל שִׂמְחָה כִּי לִבִּי שָׂמֵחַ מִכָּל עֲמָלִי וְזֶה הָיָה חֶלְקִי מִכָּל עֲמָלִי: קהלת ב י